

MURUVVAT UYIDA BIR KUN: KO‘Z BILAN KO‘RILGAN HAYOT, HUQUQIY HIMOYA ORQALI DAVOM ETTIRILADIGAN KELAJAK

Bo‘ronova Maftuna Shaymardon qizi

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada muruvvat uylari faoliyati, u yerdagi bolalarning huquqiy himoyasi, ijtimoiy imkoniyatlari hamda nogironligi bo‘lgan tarbiyalanuvchilar uchun yaratilgan shart-sharoitlar keng yoritilgan. Maqola real kuzatuvlar asosida yozilgan bo‘lib, bolalarning psixologik holati, ularning kelajakka bo‘lgan ishonchi va jamiyatning ularga bo‘lgan mas‘uliyati tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat tomonidan taqdim etilayotgan huquqiy kafolatlar va ularning amaliyotdagi ijrosi ham ko‘rib chiqilgan.

KALIT SO‘ZLAR: muruvvat uyi, bola huquqlari, ijtimoiy himoya, nogironligi bo‘lgan bolalar, vasiylik, farzandlikka olish, konstitutsiyaviy kafolatlar.

KIRISH

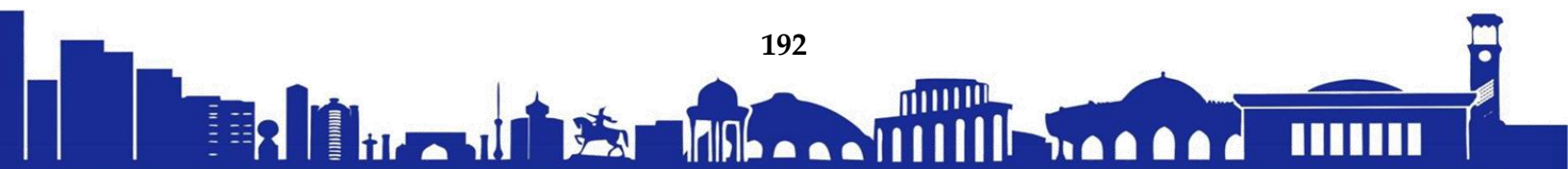
Muruvvat uylari haqida yozilgan ushbu maqola bolalarning kundalik hayoti, ularga yaratilgan shart-sharoitlar, huquqiy himoya imkoniyatlari va jamiyatning ularga bo‘lgan munosabatini chuqur yoritadi. Ko‘z bilan ko‘rilgan bir kunlik tashrif orqali muassasadagi real hayot, tarbiyachilar faoliyati hamda nogironligi bor tarbiyalanuvchilarning ehtiyojlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

I. Muruvvat uyida bir kun: ko‘z bilan ko‘rilgan hayot

Muruvvat uyining roli va jamiyatdagi ahamiyati

Muruvvat uylari — bu faqat boshpana emas, balki bolalarning kelajagini shakllantiradigan muhim ijtimoiy institutdir. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda 200 dan ortiq muruvvat uylari faoliyat yuritmoqda va ular 10 000 dan ortiq bolaga vaqtincha yoki doimiy yashash, ta‘lim olish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash imkonini yaratadi. Masalan, Toshkent shahridagi “Mehribonlik uyi” 2019–2023 yillarda 500 ga yaqin yetim va yolg‘iz qolgan bolalarga turli dasturlar orqali yordam ko‘rsatgan.

Muruvvat uylarining asosiy vazifasi — bolalarga nafaqat moddiy yordam, balki ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlashni ham taqdim etishdir. Ko‘pchilik bolalar oilasidan ajralgan, ayrimlari esa og‘ir oilaviy sharoitlar sabab muruvvat uyiga keladi. Shu bois, ularning tarbiyasi va kelajagi muruvvat uyi xodimlarining professional yondashuvi va jamiyatning e‘tiboriga bog‘liq.

2. Ko‘z bilan ko‘rilgan hayot: bolalarning kundalik tajribasi

Muruvvat uyi bolalarning hayotini «ko‘z bilan ko‘rilgan» hayot sifatida qabul qilish mumkin — bu yerda ular ta‘lim oladi, o‘z qiziqishlarini rivojlantiradi va jamiyat hayotiga tayyorlanadi. Masalan:

Bolalar maktabgacha ta‘limdan tortib, oliy ta‘limgacha bo‘lgan barcha bosqichlarda qo‘llab-quvvatlanadi.

San‘at, sport va ilmiy to‘garaklar orqali bolalarning ijtimoiy va ijodiy salohiyati rivojlantiriladi. Masalan, 2022 yilda Samarqanddagi muruvvat uyi bolalari respublika miqyosidagi “Yosh ijodkorlar” tanlovida birinchi o‘rinni qo‘lga kiritgan.

Psixologlar va ijtimoiy xodimlar bolalarga shaxsiy muammolarini hal qilish, stressni yengish va kelajak uchun reja tuzishni o‘rgatadi.

Shunday qilib, muruvvat uyi bolalarning hayotini «ko‘z bilan ko‘rilgan» qiladi — ular faqat yashash maydoniga ega bo‘lib qolmay, balki jamiyatga tayyor shaxslar sifatida voyaga yetadi.

3. Huquqiy himoya: kelajakni kafolatlovchi omil

Muruvvat uyida yashayotgan bolalarning kelajagi ularning huquqlari himoyalanganida xavfsiz va barqaror bo‘ladi. O‘zbekiston Respublikasi “Bolalar huquqlari to‘g‘risida”gi qonuniga ko‘ra, har bir bola ta‘lim olish, sog‘lom rivojlanish va teng imkoniyatlardan foydalanish huquqiga ega.

Masalan, bolalarning ta‘lim olish huquqi muruvvat uylari bilan davlat maktablari o‘rtasidagi shartnomalar orqali kafolatlanadi.

Bolalarning moddiy va psixologik himoyasi esa ijtimoiy xizmatlar va qonunchilik orqali amalga oshiriladi.

Huquqiy himoya bolalarga nafaqat o‘qish va yashash imkonini beradi, balki ular kelajakda mustaqil, jamiyatga foydali shaxslar sifatida yetishishiga zamin yaratadi.

Ko‘p hollarda huquqiy himoya bolalarning kelajakdagi istiqbolini belgilovchi eng muhim omil hisoblanadi. Masalan, 2020–2022 yillarda Toshkent shahridagi bir muruvvat

uyida yashagan 50 ga yaqin bola davlat grantlari orqali oliy ta'limga qabul qilindi va ularning barchasi huquqiy yordam orqali kelajakda mustaqil hayot qurish imkoniyatiga ega bo'ldi.

4. Jamiyatning roli: mehr-muhabbat va e'tibor

Muruvvat uyidagi bolalarning kelajagi nafaqat davlat va xodimlar e'tiboriga, balki har bir fuqaroning mehr-muhabbatiga bog'liq. Volontyorlik, xayriya va ijtimoiy tashabbuslar bolalarga ruhiy qo'llab-quvvatlash beradi va ularni jamiyatning bir qismi sifatida his qilishlariga yordam beradi.

Misol: 2023 yilda Buxoro viloyatidagi muruvvat uyi bolalari uchun tashkil etilgan xayriya konserti orqali 200 dan ortiq bolaga kitob, sport inventari va kiyim-kechak taqdim etilgan.

Shuningdek, muruvvat uyidagi bolalar haqida ijtimoiy tarmoqlarda e'lon qilingan ijobiy hikoyalar ko'plab insonlarni yordamga chorlaydi.

Shunday qilib, muruvvat uyidagi hayot — bu nafaqat boshpana, balki bolalarning kelajagini himoya qiluvchi, ularni ijtimoiy va huquqiy jihatdan tayyorlaydigan muhitdir.

Muruvvat uyiga qadam qo'ygan zahoti ko'zga tashlanadigan eng birinchi narsa — bu tinchlik va sokinlik. Ammo shu tinchlikning ortida har bir bola bilan bog'liq turfa taqdirlar yashiringan. Ba'zi bolalar tug'ilganidan beri bu yerda, ayrimlari og'ir hayot zarbasidan so'ng shu maskanga kelgan. Ularning har biri hayot sinovidan o'tgan, ammo baribir yuzlarida umid bor.

1. Tashrifdagi hissiyot

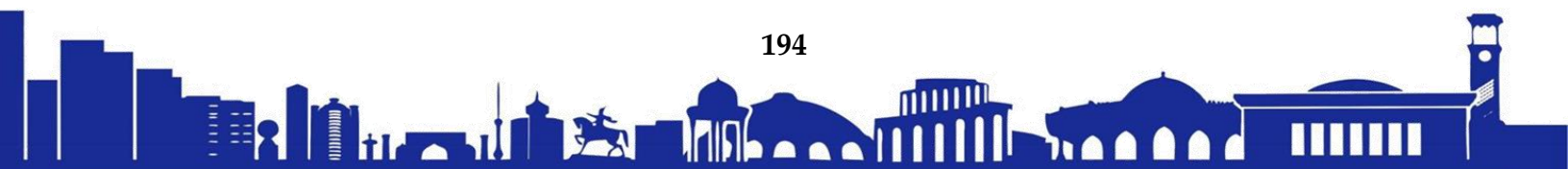
Tashrif buyurilgan paytda bolalarning tabassumi shunchaki kulish emas — bu mehr kutayotgan qalbning tabiiy holati. Ularning inson bilan muloqotga chanqoqligi, e'tibor izlayotgani, kichik bir mehr bilan ham quvonib ketishi har qanday odamni larzaga soladi.

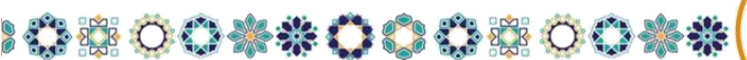
2. Muruvvat uyi tarbiyachilari mehnati

Bu yerda ishlovchi o'qituvchilar, tarbiyachilar, psixologlar va hamshiralarning mehnati alohida e'tiborga ega. Ular nafaqat tarbiya beradi, balki ona mehrini, ota qo'llab-quvvatlashini ham qisman bo'lsa-da, his ettirishga harakat qiladi.

3. Bolalarning orzulari

Ular bilan suhbatlashganingizda shuni ko'rasizki, har bir bola biror kasb egasi bo'lishni istaydi: shifokor, o'qituvchi, yuridik soha vakili, sportchi. Ularning ko'zidagi ishonch — jamiyatning ularga bergan imkoniyatiga bog'liq.

II. Nogironligi bo‘lgan bolalar: alohida e‘tibor va huquqiy kafolatlar

Muruvvat uylarida nogironligi bo‘lgan bolalar alohida e‘tibor talab qiladi. Ularning tarbiyasi, sog‘lig‘i va ijtimoiy integratsiyasi uchun maxsus sharoitlar yaratilgan. Nogironligi bor bolalar uchun:

moslashtirilgan o‘quv dasturlari,
maxsus pedagogik yondashuv,
fizioterapiya va reabilitatsiya mashg‘ulotlari,
psixologik qo‘llab-quvvatlash taqdim etiladi.

Bular bolalarning huquqlarini himoya qilish va ularni jamiyatga moslashtirishda muhim ahamiyatga ega. Huquqiy jihatdan ularning sog‘lig‘i va ta‘lim olish imkoniyatlari O‘zbekiston Respublikasi qonunlari, shuningdek, BMTning Bola huquqlari Konvensiyasi bilan kafolatlangan.

III. Huquqiy himoya va ijtimoiy imkoniyatlar

Muruvvat uylari faqatgina bolalarning yashash joyi emas – bu ularning huquqlari to‘liq ta‘minlanishi lozim bo‘lgan maskandir.

1. Ta‘lim olish huquqi

Muruvvat uylarida tarbiyalanuvchilar umumiy ta‘lim maktablarida o‘qiydi yoki muassasa hududidagi o‘quv jarayoniga jalb qilinadi. Ular uchun darsliklar, kiyim-kechak, transport va to‘garaklar bepul taqdim qilinadi.

2. Shaxsiy rivojlanish huquqi

Har bir bola teng imkoniyatga ega bo‘lishi kerak. Shu sababli sport seksiyalari, san‘at to‘garaklari, psixologik treninglar tashkil etilgan.

3. Tibbiy va psixologik himoya

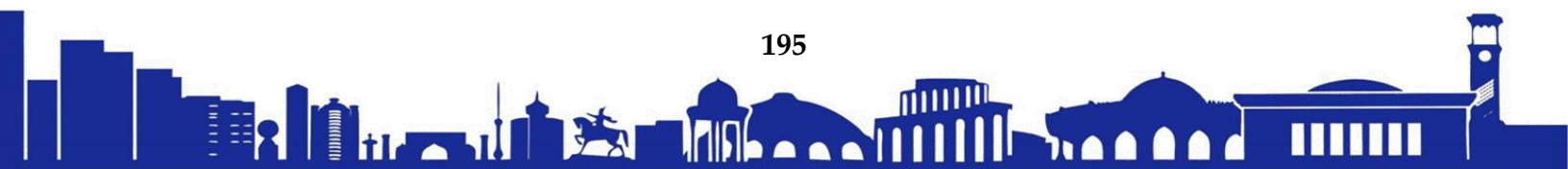
Muruvvat uylarida malakali shifokor va psixologlar faoliyat yuritadi. Bolalar muntazam tibbiy ko‘rikdan o‘tadi, psixolog bilan suhbatlar olib boradi, zarurat bo‘lsa maxsus davolanishga yuboriladi.

4. Vasiylik va homiylik organlarining nazorati

Bu organlar har bir bolaning huquqlariga rioya etilayotganligini doimiy ravishda tekshiradi: yashash sharoiti, ta‘lim sifati, sog‘liq holati va huquqiy muhofaza.

IV. Jamiyatning muruvvat uyiga bo‘lgan mas‘uliyati

Muruvvat uyi faqat davlatning vazifasi emas, balki butun jamiyatning mas‘uliyati hisoblanadi. Chunki bu bolalar – ertangi kunimiz, kelajagimiz.

1. Ko'ngillilar faoliyati

Ko'ngillilar tashrifi, sovg'alar, suhbatlar, tadbirlar bolalar uchun katta motivatsiya bo'ladi. Eng muhimi – bu mehr ulashish.

2. Jamiyatdagi stereotiplar

Ba'zan muruvvat uyi deyilganida odamlar undagi bolalarni boshqacha tasavvur qiladi. Aslida esa ular ham xuddi biz kabi orzu qiladigan, kuladigan, yig'laydigan insonlar. Ularga nisbatan insoniy yondashuv juda muhim.

3. Farzandlikka olish masalasi

Farzandlikka olish orqali ko'plab bolalar yangi hayotga ega bo'lmoqda. Bu jarayonning qonuniy tartibi bor, lekin eng asosiy tamoyil – bolaning manfaatidir.

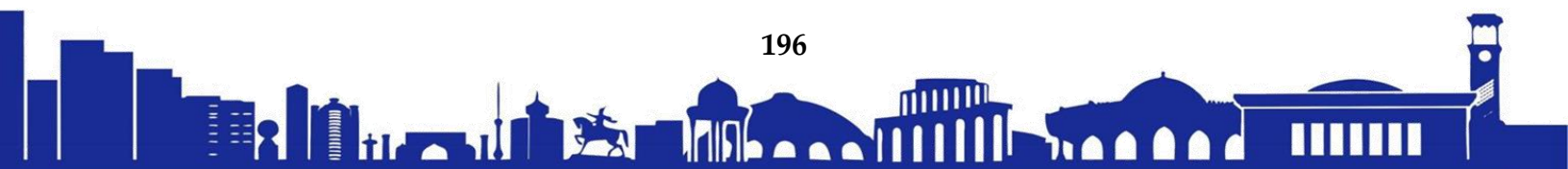
Xulosa

Muruvvat uyida bir kun – bu shunchaki tashrif emas. Bu insonni ich-ichidan o'zgartiradigan tajriba. U yerda ko'rgan har bir kulgu, har bir nigoh, har bir mehrga chanqoq ko'z – jamiyatga qaratilgan savoldir: “Biz ularga yetarlicha imkon berayapmizmi?”

Muruvvat uylari uchun kuchli huquqiy baza yaratilgan. Ammo eng katta himoya – bu insoniylikdir. Bolalar mehr kutadi, e'tibor kutadi va eng muhimi, kelajakka bo'lgan ishonchni kutadi. Ular shu ishonchga loyiq.

Muruvvat uylari jamiyatimizda nafaqat yetim va kam ta'minlangan bolalarga boshpana bo'lib xizmat qiladi, balki ularning kelajagini shakllantirishda muhim ijtimoiy va huquqiy rol o'ynaydi. Ko'z bilan ko'rilgan hayot — bolalarning muruvvat uyidagi kundalik tajribasi, ularning o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi va ijtimoiy hayotga tayyorlanishi — ular uchun nafaqat vaqtincha boshpana, balki hayot poydevoridir.

Shuningdek, huquqiy himoya muruvvat uyidagi bolalarning kelajagini kafolatlovchi asosiy omil hisoblanadi. Ular nafaqat ta'lim va ijtimoiy imkoniyatlarga ega bo'lishadi, balki kelajakda mustaqil, jamiyatga foydali shaxs sifatida yetishish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Muruvvat uyi faoliyati, bolalarning ijtimoiy va huquqiy himoyasi, shuningdek, jamiyatning mehr-muhabbati va e'tibori birgalikda bolalarning barqaror kelajagini ta'minlaydi.

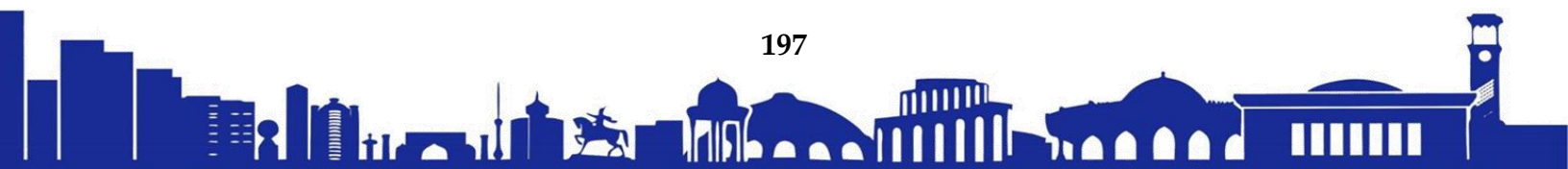

Natijada, muruvvat uylari faoliyati jamiyatning ijtimoiy ongini rivojlantiradi, bolalarga teng imkoniyat yaratadi va ularni kelajakda jamiyatning faol, bilimli va mas'uliyatli a'zosi sifatida tarbiyalaydi. Shu bois, har birimiz muruvvat uyidagi bolalarga yordam berish, ularni qo'llab-quvvatlash va huquqiy jihatdan himoya qilish orqali yanada barqaror, mehribon va adolatli jamiyat barpo etishga hissa qo'shishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun.
3. Oila kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasi Vasiylik va homiylik organlari faoliyati bo'yicha nizomlar.
5. BMT Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiya.
6. Ijtimoiy himoya vazirligi materiallari.
7. Muruvvat uylari faoliyati bo'yicha ochiq manbalar.
8. Lex.uz
9. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi "Bolalar huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent: O'zbekiston, 2022.
11. Axmedov, S. Muruvvat uylari va bolalarni ijtimoiy himoya qilish tizimi. Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti, 2021.
12. Karimova, L. Yetim bolalar tarbiyasi va muruvvat uylarining roli. Toshkent: Yoshlar nashriyoti, 2020.
13. Jahongir, T. Bolalarning huquqiy himoyasi va ijtimoiy dasturlar. Samarqand: Huquqshunoslik nashriyoti, 2022.
14. UNICEF. Children in Alternative Care: Global Review 2020. New York: UNICEF, 2020.
15. World Health Organization. Guidelines on Child Protection and Welfare. Geneva: WHO, 2019.
16. Murodova, N. Ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalar: amaliy tadqiqot. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ijtimoiy Xizmatlar Departamenti, 2021.

17. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi. Muruvvat uylari faoliyati bo‘yicha statistik ma’lumotlar, Toshkent, 2023.

18. Rasulova, D. Jamiyat va muruvvat uyi: mehr-muhabbat va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning ahamiyati. Buxoro: Ijtimoiy fanlar jurnali, 2022, №4, 12–21-betlar.

